

תוכן עניינים

2	מה בחוברת
3	הצעות לפעילויות הכנה לקראת הביקור במוזיאון "יד לילד"
3	פתיחה אל הנושא
4	ילדות לפני המלחמה
5	ילדים בזהות שאולה
6	חפצים מספרי סיפורים
7	ילדות במלחמה
8	הצעות למטלות בעקבות קריאת הסיפורים
9	הצעות לפעילויות סיכום בעקבות הביקור במוזיאון "יד לילד"
10	דף משוב (נוסח א')
11	דף משוב (מומלץ לתלמידי חט"ב)
12	משוב להצגה

כתיבה ויעוץ דידקטי: פוריה ליצי

עריכה ועיבוד: טלי שנר

הפקה ועיצוב גרפי: מרימי שניאור

הקלדה: חני שריבמן

רעיונות והתנסות: ענת כרמל וצוות "יד לילד"

למורים שלום,

אנו שמחים להגיש לכם את החוברת "נפגשים במוזיאון יד לילד" ומקווים כי היא תהיה לכם לעזר בהכנת תלמידיכם לביקור הקרוב במוזיאון.

מוזיאון "יד לילד" בבית לוחמי הגטאות הוא אתר הנצחה חינוכי אשר נבנה לזכר מיליון וחצי הילדים היהודים שנספו בשואה. הביקור במוזיאון מזמן לתלמידים מפגש עם עולמם של בני גילם שחיו בתקופת השואה. תערוכות המוזיאון עוצבו בדרך מיוחדת המעוררת סקרנות אינטלקטואלית, חוויה רגשית ורצון להעמיק ולחקור. התערוכות חושפות את ההתרחשות ההיסטורית באמצעות תבנית סיפורית המבליטה את האירועים החשובים במהלך המלחמה, תוך הדגשת ההתמודדות הרגשית והערכית בכל שלב ושלב. העדויות המוקרנות על גבי מסכי הווידאו והסיפורים המושמעים בפס הקול פותחים חלון קטן אל לבם של הרבים שנספו ואל עולמם של הניצולים החיים עמנו.

הצוות החינוכי במוזיאון פועל רבות ליצירת דיאלוג בין הצעירים המבקרים במוזיאון ובין בני גילם שחיו אז, וזאת בעזרת יומנים, עדויות וספרי זיכרונות, החושפים פן אישי של ילדות והתבגרות בתקופת המלחמה.

הביקור ב"יד לילד" הוא מרכיב חשוב בלימוד נושא השואה, ושילובו בתהליך ההוראה יתרום רבות ללומד הצעיר, יעורר את סקרנותו ויעמיק את חווייתו. אנו רואים בכם, מורים ומחנכים, שותפים מרכזיים במשימה שלקחנו על עצמנו, להעביר את סיפור השואה לדורות הבאים, ומזמינים אתכם לקיים בכיתותיכם מפגשי הכנה וסיכום לביקור.

אנו מגישים לכם בזה חוברת הפעלות שתלווה את הביקור ב"יד לילד". ראו בחוברת זו פתח לעיסוק בנושא ונשמח אם תרחיבו ותעמיקו את הלימוד על פי שיקול דעתכם, הבנתכם וניסיונכם.

פעילות ההכנה מתמקדת במספר נושאים:

- ❖ פתיחה אל הנושא
- ❖ ילדות לפני המלחמה
- ❖ ילדים בזהות שאולה
- ❖ חפצים כמספרי עדויות

פעילות הסיכום מאפשרת ביטוי יצירתי לחוויה אותה חוו הילדים במוזיאון, תוך התייחסות גם ללמידה החדשה שהתרחשה במהלך הביקור.

בחוברת הצעות לפעילויות סיכום בכיתה.

בחוברת דפי משוב לתלמידים ולמורים. נשמח אם תאפשרו לתלמידים למלא את דף המשוב לאחר הביקור ונודה לכם אם תשלחו אותו ל"יד-לילד".

הצעות לפעילויות הכנה לקראת הביקור במוזיאון "יד לילד"

פתיחה אל הנושא

מטרת הפעילות:
לעורר שאלות, מחשבות וחששות המלווים את העיסוק בנושא השואה.

הפעילות:
המורה יפתח את הפעילות בשאלה:
"כשאמרו לי שאני עומד/ת לבקר במוזיאון "יד לילד", העוסק בהנצחת הילדים
שנספו, עלו בי מחשבות רבות.

חשבתי ש..."

המורה יחלק לתלמידים כרטיסים ויבקש מהם להשלים את המשפט כרצונם ולרשום אותו לפנייהם. לאחר מכן יניח לוח במרכז הכתה ויזמין את התלמידים להניח את כרטיסיהם לפי בחירתם. כל תלמיד יניח את כרטיסו ויסביר את ההקשר לכרטיס שהונח לפניו. בסופו של התהליך ייווצר לוח כתתי עליו יהיו פרוסים כל הכרטיסים, כשהם ערוכים על פי הקשר תוכני או אסוציאטיבי.

- במהלך הנחת הכרטיסים יעודד המורה דיון תוך התייחסות לנקודות הבאות:
- ❖ אלו הקשרים ניתן למצוא בין אמירות התלמידים?
 - ❖ האם אפשר לראות קווים משותפים או מנוגדים בהתייחסות אל הנושא?
 - ❖ מהם הנושאים העיקריים העולים מן הכרטיסים?
 - ❖ מהן השאלות המרכזיות המעסיקות את התלמידים?

לסיכום ירשום המורה את השאלות שעלו במהלך הפעילות וישמור אותן בכיתה לשיחת הסיכום שתתקיים לאחר הביקור.

ילדות לפני המלחמה / נתן יונתן
שדות פורחים בצולמ
פלגי מיט יורדיט מן ההריט
הנהרות הולכיט אל היט
באינה משחקת קלרה הקטנה
והרוח מציפה את צפיפונה
היצרות נמלאיט רינה
אחר כק השלכת צובצת הכל בצהוב אדמדמ
ומוריס ואנטק ונינה מטויליט בסן
ואור יט באוויר שנושט יחד איתט
ושט ליד האסט, יוליק ואנדה מחליקיט כפרפריט
ואנדה צוחקת, ויוליק נופל וקט
ולא ידע ולא ניחש ואץ אחד לא חלמ
לא קלרה ולא אנדה ולא אץ אדמ
מה שמכין להט בחושק אורמט.

הפעלה על פי השיר

מטרת הפעילות:

להפגיש את התלמידים עם עולמם של הילדים שחיו לפני המלחמה, ולחשוף אותם לשינוי שהתרחש עם פרוץ המלחמה.

הפעילות:

1. קראו את שירו של נתן יונתן.
2. בחרו מילים ומשפטים המתארים את יופיים של החיים לפני המלחמה.
3. צבעו את המילים והמשפטים בצבעים המביעים את תוכנם.
4. בחרו מילים ומשפטים המתארים את פרוץ המלחמה.
5. צבעו את המילים או המשפטים שבחרתם בצבעים המתאימים לאווירה השירית.
6. התבוננו בצבעוניות שבחרתם וכתבו:
7. מה היחס בשיר בין הצבעים הבהירים והצבעים הכהים?
מה ניתן ללמוד מכך על השינוי שחל בחיי הילדים?
8. מה משמעות היחס שגיליתם, היש קשר בין מערכת יחסי השורות לאמירה שאותה רוצה המשורר לומר?

במהלך הפעילות יגלו התלמידים כי רוב שורות השיר נצבעו בצבעים בהירים המבטאים את עולם הילדות היפה והאופטימי. רק בשלוש השורות האחרונות ניתן לראות פתאום מהפך בצבעים והם הופכים כהים יותר. השינוי מסמל את המעבר החד והמפתיע מאור של ימי שלום לחושך של תקופת מלחמה.

ילדים בזהות שאולה

מטרת הפעילות:
להפגיש את התלמידים עם המושג "זהות שאולה" ולחשוף בפניהם דילמות איתן התמודדו ילדים שחיו באופן זה.

הקטע הבא הוא חלק מסיפורו של סילבן כפי שהוא מעיד במוזיאון "יד לילד". סילבן-שלמה לוי נולד ב-1936 בפריס שבצרפת. כשהיה בן ארבע נכנסו הגרמנים לפריס וכדי להצילו מסרה אותו אמו למשפחה נוצרית. וכך סילבן מספר:

"שמי סילבן שלמה לוי, הייתי ילד בן 4 כשהגרמנים נכנסו לפריס. אימא שלי החליטה לפזר אותנו כי ידעה שסכנה מתקרבת. אני הוכנסתי תמורת תשלום למשפחה נוצרית שאמי הכירה לפני המלחמה, משפחה מאוד נחמדה.

מדוע כנסתי? כי הגרמנים היו קשים, אוכל ניתן בתלואים, גם לילד יהודי, המצב היה קשה, קשה מאוד.

התחלתי להיכנס לצניין הזה של הנצרות, התחלתי להתפלל. לימדו אותי להתפלל כל ערה לפני הצלה. הצלה היה תלוי מצד המיטה שלי ואהבתי את זה מאוד, מאוד, אהבתי את התפילה הזאת. צמדתי על רצוני להתפלל, ירדתי על כרכי ליד המיטה והתפללתי. ואז החליטו לשלוח אותי לכנסייה. אני מניע לכנסייה והיה שם כומר, שאני לא יודע עד היום אם הוא ידע שאני יהודי, בכל אופן הייתי כמו סטן של כומר, נתנו לי גם באדים מיוחדים, אדום ולבן והייתי משתתף בתפילות של הילדים. במשך הזמן הפכתי להיות צונזר של הכומר, מה זה להיות צונזר של כומר? זה להחזיק בפצמון וכל פעם כשהכומר רוצה שתצדלל הוא היח נותן לי סימן קטן עם המרפק שלו, ואני הייתי מצדלל וכשצדללתי כולט היו קמים במיטה (המיטה זו התפילה של הנוצרים בקרייט). כשהיה נותן לי מכה נוספת הייתי מצדלל שנית ואז האנשים היו יושבים החזרה במקומותיהם. הוא היה נותן לי לעבור בין אנשים עם הקטורת ואז הייתי מניש משהו, משהו, משהו. יש לי כוח, שאני שולט על האנשים בצורה מיוחדת. זה עשה לי מאוד טוב.

בנוסף לתפילות היו גם שיצורי דת אחר הצהריים. בלימודי הדת שלו את הדגש על חיי ישו והקדושים והציקר על הצליבה של ישו, כאשר הדגש היה שהעם היהודי רצח את ישו, זה נאמר לנו לא פעם אחת.

הזמן עבר. יום אחד באה אימא לקחת אותי כי לא היה לה יותר כסף לשלם למשפחה הנוצרית. נאלצתי לחזור הביתה. בצער חזרתי הביתה. כל הזמן שאיתי שאלות.

יום אחד אימא אמרה שאנחנו צריכים להתחבא ולהסתתר מכיוון שאנחנו בסכנה ואני ילד קטן בן 5 שאיתי את אמא למה? ואמא צנתה: כי אנחנו יהודים. כששמעתי את דבריה כעסתי מאוד וקיבלתי קריעה. כל הזמן חשתי שאני נוצרי. בכיתי והתייבשתי כשאני רוקע ברגליים ואומר: אני לא רוצה להיות יהודי. היהודים רצחו את ישו הקטן, אני לא רוצה להיות יהודי, אימא! בכיתי ובכיתי, אק בסופו של דבר צריק הייתי לקבל את זה שאני יהודי."

הפעילות:

1) עבודה בקבוצות
התלמידים יקבלו רשימת היגדים ויבחרו מתוכם היגד שנראה בעיניהם
משכנע להסברת הוויתור של סילבן על זהותו:

סילבן ויתר על זהותו היהודית משום ש...

היה ילד בן ארבע בלבד
היה חייב זאת למשפחה שהצילה אותו
רצה להיות דומה לכל המשפחה
זו הייתה הדרך היחידה שיכול היה להסתתר מפני הגרמנים
מנהגי הנוצרים מצאו חן בעיניו, כי יש בהם הרבה יופי
נתנו לו תפקידים חשובים
היהודים, על פי מה שסופר לו, רצחו את ישו
הוא לא הבין דבר וכל מה שאמרו לו קיבל כדבר מובן מאליו

2) כל קבוצה תמסור את נימוקיה ויתקיים דיון כיתתי בנושא:

שאלות לדוגמא:

מה לדעתך היו מניעיה של המשפחה הנוצרית לקבל תחת כנפיה את סילבן?

כיצד היית מסכם את הבעייתיות של חיים בזהות שאולה?

חפצים מספרי סיפורים

היכנסו למדור "יד לילד" באתר בית לוחמי הגטאות שכתובתו
<http://www.gfh.org.il> ותמצאו בו פעילות נוספת לקראת הביקור העוסקת
בחפצים משמרי זיכרון ומספרי סיפורים.

ילדות במלחמה

הפעלה על פי סיפורים

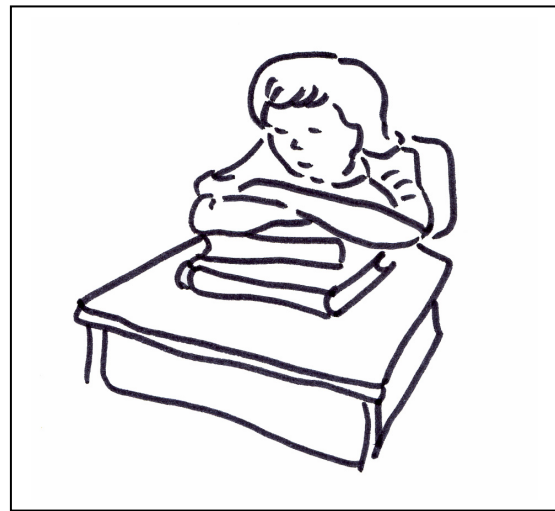
אנו מקווים כי בספריית בית הספר שלכם תוכלו למצוא סיפורים מתאימים העוסקים בתכנים הבאים: פרוץ המלחמה, הגירוש אל הגטו, החיים בגטו או החיים במסתור.

אנו ממליצים לבחור סיפור אחד ולקיים עליו פעילות בכיתה כהכנה לביקור. ספרים מתאימים ניתן גם לרכוש ב"יד-לילד".
אנו ממליצים על הספרים הבאים:

❖ **"הסרט האדום"** – נכתב על ידי נחמקה רהב ויצא לאור בהוצאת "מורשת". בספר עשרה סיפורים העוסקים בהתמודדותה של משפחה בגטו וילנה, כתובים מזווית ראייה של נערה צעירה ועוסקים בחיי היום יום בגטו. סיפוריה משוחים בחום, חסד ואהבת הזולת בעולם של מצוקה בלתי אפשרית.

❖ **"העדי של עדי"** – נכתב על ידי נאוה מקמל-עתיר ויצא לאור בהוצאת "ידיעות אחרונות"; "ספרי חמד".
שבוע לפני יום הולדתה השמיני, מוזמנת עדי לפגישה מסתורית עם סבתא/ בפגישה מקבלת עדי מסבתא שרשרת. בעקבות סיפורה של השרשרת נחשף עברה של סבתא בימי מלחמת העולם השנייה. הספור מתאר את מערכת היחסים המיוחדת בין הדורות, בין עדי לסבתא.

❖ **"רוץ ילד רוץ"** – נכתב על ידי אורי אורלב ויצא לאור בהוצאת "כתר". בספר מסופר על יורם פרידמן, ילד צעיר ששרד את השואה ביערות, המגלה תושייה, אומץ לב ופתרונות יצירתיים כדי לשרוד ולהישאר בחיים. ניתן לבחור מתוך הספר פרק אחד כהכנה לביקור, ולהקריא את הספר כולו ב"שעת מחנך".

הצעות למטלות בעקבות קריאת הסיפורים: (ניתן לבחור אחת או שתיים)

1. **עיצוב דמויות** - התלמידים יבחרו משפטים המאפיינים דמויות מן הסיפור. הם יכתבו ויעצבו את הדמות באמצעות משפטי האפיון על גבי גיליונות נייר גדולים, תוך שהם בוחרים את גודל האות, צבעה וצורתה. ניתן ליצור גם קישורים בין הדמויות.
2. **יצירת סרט** - התלמידים יבחרו סצנות חשובות בסיפור ויעצבו במשותף סרט מצויר המתאר את שלבי התפתחות העלילה.
3. **יצירת ספר מצויר (קומיקס)** - התלמידים יציירו את הסיפור כקומיקס כשהם נעזרים במשפטים מתוך הסיפור.
4. **יצירת כתבה עיתונאית** - התלמידים יהפכו את הסיפור לכתבה עיתונאית תוך שימוש בריאיונות וצילומים.
5. **מכתבים** - התלמידים יכתבו מכתבים אישיים אל הדמויות המופיעות בסיפורים. במכתבים יבואו לידי ביטוי מחשבות, רגשות, שאלות ואמירות מן הלב.
6. **מילון מילים** - התלמידים יאספו מילים הקשורות לנושא השואה שעלו במהלך קריאת הסיפור. התלמידים יסבירו את המילים שבחרו (ניתן להיעזר במילון) ויערכו אותן לפי סדר א' - ב' או לפי סדר נושאי.
7. **עיצוב כרזה** - התלמידים יבחרו קטע מרשים מן הספור ויעצבו אותו ככרזה. התלמידים יכתבו את הקטע בצורות שונות בהתאם לתוכנו תוך שימוש בסוגי כתב שונים: אותיות ארוכות, רחבות, נטויות, קטנות, גדולות, צבעוניות וכו'. צורת הכתיבה תתייחס אל הרעיון המרכזי המובע בקטע.

לסיכום:

הקבוצות יציגו את העבודות הקבוצתיות בפני כל תלמידי הכתה. לאחר ההסבר הקבוצתי ינחה המורה שיחה כיתתית שתתמקד בדרכי ההתמודדות של הילדים עם מציאות המלחמה, תוך ניסיון לעמוד על השונה והמשותף בסיפורים אלה.

הצעות לפעילויות סיכום בעקבות הביקור במוזיאון "יד-לילד"

(א) דיון קבוצתי:

המורה יחלק את כיתתו לקבוצות קטנות (כשישה תלמידים בקבוצה). לכל קבוצה ייתן כרטיסים עליהם ירשום התחלות של משפטים. הכרטיסים יונחו על השולחן במהופך וכל תלמיד ייקח כרטיס וישלים את המשפט לפי התרשמותו. כשיסיים – יעביר את המשפט ליושב לידו. דוגמאות להתחלות של משפטים:

- ❖ מצא חן בעיני בתערוכה....
- ❖ לא ידעתי שילדים בתקופת השואה....
- ❖ איך זה שהגרמנים....
- ❖ אכפת לי שהיהודים....
- ❖ ילדים שהסתתרו חלמו על....
- ❖ הדבר הכי חשוב שלמדתי מן הביקור....
- ❖ לחבר קרוב הייתי מספר ש....
- ❖ בביקור הבא הייתי מעדיף ש....

חשוב שהמורה ינחה את התלמידים לאמירה אישית כנה הנוגעת גם לתכנים שעלו בביקור וגם לחוויה שחוו במוזיאון.

(ב) הכנת עלון למטיילים המספר על "יד לילד":

הקבוצות יכינעו עלון למטיילים בו ימליצו על ביקור ב"יד לילד", ידגישו את מעלותיו של המקום, יספרו על התערוכות המתקיימות בו ויוסיפו את המלצותיהם לשיפור. העלונים יוצגו בפני הכיתה.

(ג) יצירת סמל למוזיאון "יד-לילד":

התלמידים יכינעו סמל למוזיאון שיאפיין את חוויותיהם מן הביקור. הסמלים יוצגו בפני הכיתה.

(ד) כתיבת מכתבים לעדים שעדותם מושמעת במוזיאון:

הילדים יכתבו מכתבים אל העדים המספרים את סיפורם בתערוכה. המכתבים יישלחו לעדים באמצעות מוזיאון "יד לילד".

(ה) הכנת ציור כתתי מעבודות התלמידים:

הילדים יכינעו ציור כתתי שיורכב מן הציורים שצוירו בסדנת האמנות ב"יד לילד", או צוירו בכתה בעקבות הביקור. (ניתן לשלב גם קטעי כתיבה מסדנת הכתיבה).

הכנת הציור הכיתתי תונחה על ידי המורה אשר יפרוש גיליון נייר גדול על הרצפה או על קיר בכתה. לאחר מכן יוזמנו התלמידים להניח את עבודותיהם. תלמיד ראשון יניח את עבודתו במקום שיבחר, והתלמידים שיבואו אחריו יניחו את עבודותיהם תוך התייחסות לעבודות הקודמות שהונחו. רק לאחר שכל התלמידים הניחו את עבודותיהם והגיליון כולו כוסה בציורים הם ידביקו אותם. תלמידים שירצו יוכלו לצבוע את החללים שנוצרו בין הציורים. לאחר מכן יקיים המורה שיחה כיתתית סביב הציור, תוך שהוא משחזר עם הילדים את חוויותיהם מן הביקור.

דף משוב (נוסח א')

אני תלמיד בכיתה: _____ בבית הספר: _____

ביקרתי במוזיאון "יד-לילד" בתאריך: _____

השלם:

❖ לפני הביקור במוזיאון "יד לילד" חשבתי....

❖ לאחר הביקור והפעילות אני חושב....

❖ דבר חדש שלמדתי....

❖ הפעילות בסדנא הייתה בשבילי....

❖ הייתי ממליץ....

דף משוב (מומלץ לתלמידי חט"ב)

אני תלמיד בכיתה: _____ בביה"ס: _____

ביקרתי ב"יד לילד" בתאריך: _____ ראיתי את התערוכה המרכזית ובנוסף את תערוכת קורצ'אק של הילדים / בעקבות תמונה אחת / אחר _____ (הקף בעיגול). המדריך בתערוכות היה: _____

השתתפתי בסדנת ציור / דרמה / מוזיקה / כתיבה / אחר (הקף בעיגול) המנחה בסדנה היה _____

סמנו ב-X את התייחסותכם להיגדים הרשומים להלן:

חלק א: הביקור

במידה מועטה	במידה סבירה	במידה רבה	
			הביקור הקנה לי ידע חדש
			הביקור הקנה לי כלים נוספים להבנת הנושא
			הביקור עורר בי עניין
			הביקור ריגש אותי
			הפעילות בסדנה תרמה לי
			האווירה בביקור הייתה טובה

חלק ב: ההדרכה

במידה מועטה	במידה סבירה	במידה רבה	
			המדריך העלה נקודות מעניינות לחשיבה
			המדריך גילה יחס נאות למבקרים
			המדריך התייחס לשאלות והערות

חלק ג: הערכה כללית

אני ממליץ:

משוב להצגה

אני תלמיד בכיתה: _____ בביה"ס: _____

ביקרתי בהצגה בתאריך: _____

סמנו ב-X את התייחסותכם להיגדים הרשומים להלן:

במידה מועטה	במידה סבירה	במידה רבה	
			ההצגה הייתה מעניינת
			למדתי דברים חדשים בנושא השואה
			היה לי קשה לצפות בהצגה
			הבנתי שגיבורת ההצגה חיה בשני עולמות
			ההצגה מוסיפה עניין לביקור במוזיאון
			ההצגה מרחיבה ידע שלא קיים בביקור במוזיאון
			ההצגה הביאה אותי לחשוב על נושאים שקשורים בשואה שלא חשבתי עליהם קודם לכן
			זהות שאולה היא נושא חשוב לדעתי בלימודי השואה
			הבנתי יותר לעומק את משמעות החיים בזהות שאולה
			הייתי ממליץ לאחרים לצפות בהצגה
			לאחר שצפיתי בהצגה אני מבין יותר את עולמם של ניצולי שואה